

Molnár Judit

Diáktükör

„Születtem, elvegyültem és kiváltam.” (József Attila: *Kész a leltár*) A serdülőkor problematikájáról, a személyiségfejlődésről könyvtárnyi irodalom áll a rendelkezésünkre, József Attila viszont képes egyetlen verssorba sűríteni ezt a nagyon bonyolult – nagyon egyszerű, mindig változó – mindig állandó kérdéskört: elvegyülni és/vagy kiválni. Az egyéni adottságokon, környezeti hatásokon túlmenően a „választás” életkori sajátosság: a kiskamasz elvegyül, a kiválás igénye a felnőtt közeledtével jelentkezik.

Mindig nagy érdeklődéssel figyelem, hogy a kilencedik osztály amorf halmaza (ugyanaz a viselet, beszédmodor stb., vagyis az utánzási kényszer dominál az önismerettel szemben), hogyan válik tizediktől egyéniségek összegévé. És mindeközben egyetlen más osztállyal össze nem téveszthető közösséggé (is) lesznek. Vannak osztályok, amelyek egyetlen naphoz (esetleg épp tanórához) kötöten kezdik el nemcsak érezni, és meg is fogalmazzák, hogy közösség lettek, de vannak olyanok is, melyek úgy hagyják el a középiskolát, hogy épp „csak” eltöltöttek együtt négy évet. És e két véget között van még sok-sok egyéb lehetőség, hiszen a közösség meghatározása az mindig általánosító, az a bizonyos „plusz” viszont mindig egyedi. Szakbarbárság lehet, de szerintem ezúttal is író fogalmazza meg a legfrappánsabban a megfogalmazhatatlant, a közösség lényegét: „Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűzünk, abból lesz a paprikakoszorú. Ha viszont nem fűzzük fel őket, nem lesz belőlük koszorú. Pedig a paprika ugyanannyi, éppoly piros, éppoly erős. De mégse koszorú. Csak a madzag tenné? Nem a madzag teszi. Az a madzag, mint tudjuk, mellékes, harmadrangú valami. Hát akkor mi? Aki ezen elgondolkodik, s ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem helye irányban haladjanak, nagy igazságoknak jöhet a nyomára.” (Örkény István: *Az élet értelme*)

Megpróbáltam számadatokkal tetten érni a közösséggé válás idejét, illetve az elvegyülés/kiválás határvonalát. A nagyváradi Eminescu Főgimnázium diákjai számára készítettem az alábbi kérdőívet, az iskoláról, osztályfőnöki munkáról sem feledkezve meg kérdezni:

- 1) *Milyen szempontok szerint választottál középiskolát?* a) a szülők ajánlották; b) az általánosbeli osztálytársak nagy része idejött; c) mindegy volt, csak ne oda, ahová az osztálytársak mentek; d) vonzott az iskola ajánlata; e) találmra jelöltem meg.
- 2) *Mit ballottál előzőleg az iskoláról?* a) jók az osztályközösségek; b) jók a tanárok; c) jó az iskolavezetés; d) túl nagy a szigorúság; e) laza a hangulat, igénytelenek a tanárok, jókat lehet bulizni.
- 3) *Mikor alakult ki az osztályközösség?* a) már IX. elején; b) X-ben; c) még mindig nem vagyunk közösség; d) „ezekkel” soha nem érzek majd közösséget.

- 4) *Ki/kik járultak hozzá az osztályközösség kialakulásához? a) az osztály hangadói; b) a tanárok; c) az osztályfőnök; d) egy kicsit mindenki az osztályból.*
- 5) *Egyetértés-e azszal, hogy az iskola második otthonunk? a) igen; b) nem; c) részben, csak bizonyos esetekben.*
- 6) *Hozzájárul-e az iskola magánéleti gondjaid megoldásához? a) igen, mindig; b) részben; c) soha; d) az osztályfőnöki órák segítenek; e) az osztálytársakkal való beszélgetés segít.*
- 7) *Mit jelent számokra az „egy mindenkéért, mindenki egyért”? a) semmit; b) ettől vagyunk közösség; c) csak akkor jelent valamit, ha valamelyikünk gondját megoldjuk; d) csak a tanárokkal/osztályfőnökkel szembeni közös fellépésben kap értelmet.*
- 8) *Véleményed szerint felkészít-e az iskola a XXI. század sajátos kihívásaira? a) igen; b) nem; c) részben (ha vannak javaslataid, közöld!).*
- 9) *Milyen legyen véleményed szerint a középiskolai osztályfőnök? a) menedzser; b) tyúkanyó; c) karmester; d) börtönőr; e) jó haver.*
- 10) *Bajban számíthatnak rád az osztálytársaid? a) igen; b) nem, mindenki oldja meg a maga baját; c) csak a barátaim.*
- 11) *Munkájában számíthat-e rád az osztályfőnök? a) igen, mindig; b) nem; c) részben, csak olyankor, ha engem is közvetlenül érint egy probléma.*
- 12) *Ha valaki rosszat mond az iskoláról a) hallgatsz, mert „ne szólj szám, nem fáj fejem”; b) ha igaza is van, megvéded az iskoládat; c) megpróbálsz érvelni, vitatkozni.*
- 13) *Működik-e véleményed szerint az iskolában a demokrácia? a) igen, minden szinten; b) csak az osztályban, egymás között; c) egyes tanárokkal; d) minden tanárral; e) az osztályfőnökkel.*
- 14) *Fontos-e számokra a tanárok rólad alkotott véleménye? a) nem érdekel, én végzem a dolgom; b) nagyon fontos, de nem sokat teszek érte; c) mindent megteszek, hogy jó véleménnyel legyenek rólam.*
- 15) *Érdekel-e, hogyan vélekednek rólad az osztálytársak? a) nem, soha; b) nagyon fontos; c) azt szeretném, ha mindnyájan szeretnének; d) csak azoknak a véleménye számít, akikkel jóban vagyok.*
- Megjegyzések, javaslatok*

Nagyváradon a 2003/2004-es tanévet összesen 1716 diák kezdte magyar tan nyelvű középiskolai osztályban. Az Eminescu Főgimnáziumba összesen 1119 középiskolás jár, ennek 27,88%-a – 312 – magyar tagozaton, városi viszonylatban 18,18%. A kapott eredmény tehát relevánsnak mondható. A válaszokat név nélkül, csak az évfolyamot megjelölve kértem. Egyes kérdések többesélyesek. A feldolgozást adatszerűen az alábbi táblázatban foglaltam össze:

ÉRTÉKELÉS																				
	a				b				c				d				e			
	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII
1	24	19	15	19	4	8	3	7	2	0	0	0	64	55	58	47	8	3	2	6
2	39	25	17	20	39	34	38	52	33	29	27	36	27	24	8	15	7	6	1	1
3	62	22	16	4	1	10	21	22	16	36	29	38	5	14	6	7				
4	20	18	7	15	2	0	1	6	13	10	10	6	76	45	41	36				
5	24	24	19	26	14	16	13	15	51	37	42	28								
6	4	0	2	1	29	18	10	27	22	29	24	18	4	9	6	2	39	35	38	31
7	5	5	9	6	67	41	40	37	17	27	21	19	8	9	7	13				
8	26	8	10	9	6	9	16	6	55	60	46	55								
9	15	15	24	44	5	3	3	7	12	8	14	18	4	5	1	1	61	60	46	48
10	66	48	42	42	3	2	1	0	23	30	30	27								
11	48	30	31	31	5	6	1	1	39	42	40	38								
12	19	15	9	14	33	26	19	14	40	41	46	43								
13	18	11	7	10	31	34	22	33	39	26	45	36	7	2	3	1	7	4	10	4
14	7	18	36	17	18	24	12	20	61	35	25	31								
15	4	3	7	0	34	17	11	14	48	33	21	21	18	34	33	36				

Az 1., 2., 12., 13. kérdésekre adott válaszok elsősorban a mi tanintézetünket illetik és érdeklik, részletesen nem is térek ki az értékelésre, csak annyit, hogy lévén jó hírű, régi középiskola, tulajdonképpen a várt eredményt kaptam. A demokrácia működéséről vagy működtetéséről elmondott vélemény viszonylagos: bármennyire tudja elméletben a diák a fogalom meghatározását, gyakorlatban, az iskolai mindennapokban mást ért alatta. Elgondolkodtatóak viszont a 9. kérdésre adott válaszok, és ezek feltehetőleg általánosíthatóak is. Sajnos sokan elfelejtjük, hogy a megváltozott világban, a bárki számára hozzáférhető információözönben a diáknak visszatetsző a folyton körülötte totyogó tyúkanyó-osztályfőnök csakúgy, mint a virtuális nádpálcát suhogtató „börtönőr”. A 8. kérdéskor kértem megjegyzéseket, javaslatokat is, ám lényegi javaslat nem akadt. Kevesen is vállalkoztak megjegyezni-javasolni, s aki tette, az a tantárgyszerkezetre vonatkozóan „adott ötleteket” (humán osztályban a latin, reálosztályokban a nem szaktárgyak kötelező voltát „kifogásolják”).

A közösséggé válásra vonatkozó kérdések közül meglepett a 3-ra adott 119 (38,51%) *c*) pontos válasz, amiből érdekes módon csak 16 volt IX-es, ám 38 XII-es. (Egyik tizenkettedikesünk esetében megmagyarázható volna a gyakori osztályfőnök-váltással, ha az osztályfőnök közösségalkító szerepének túlértékelésétől nem óvna a 4. kérdés *c*) pontjának meglepően kevés válasza. A 4. kérdés „túlsúlyos” *d*) pontját a kontrollkérdés, a 7. *b*) pontos válaszai igazolták, együttesen alátámasztva Örkény problémafelvetését: a közösség alakulása mindenkin múlik. Kontrollkérdés volt ilyen értelemben a 6. is: a közösségen belüli őszinteséget, jó hangulatot bizonyítja a 41,1%-os *e*) válasz, viszont az iskola-osztályfőnök szerepének szempontjából semmiképpen sem lehet megkerülni az alacsony százaléku *d*) és *a*) válaszokat.

Az egyénnek közösséghez való viszonyulása nagyjából a szakirodalomnak erre a korosztályra vonatkozó képét mutatja: habár a 14. kérdés *c*) válasza 50,06%, véleményem szerint ez nem a túlzott stréberséget, hanem inkább a kiválás igényének már beindult folyamatát jelzi. A serdülőkor fokozott törődés- és szeretetigényéről beszél a 15. kérdés *a*) pontjára adott mindössze 4,2%-nyi válasz, illetve a többi pontra adott felelet.

Nem szándékoztam belekontárkodni a felméréseket készítő munkájába, ezért is nem kommentáltam minden adatot, csak a figyelemfelkeltőket. Nem szaktanulmányt írtam, hanem játékosan komoly kísérletet végeztem, a magam és kollégáim épülésére. De véleményem szerint a kérdések bárkinek jól jöhetnek (azért adom közre), a ki-értékelő táblázat sem érdektelen, mivel a válaszokban, ebben az őszinte, tiszta diák-tükörben önmagunkat is tisztábban láthatjuk, esetleg olyan szépséghibákkal együtt, melyek az önvizsgálat során mindeddig rejtve maradtak.